

Giriş

İş sözleşmesinin iki tarafa da borç yükleyen bir sözleşme niteliğine sahip olmasına bağlı olarak taraflar bazı yükümlülüklerle ve haklara sahiptir. İşverenin iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinden biri işçiyi gözetmedir.

Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlama düşüncesiyle 20.06.2012 tarihinde 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (İSGK) kabul edilmiştir. İSGK'nın en önemli özelliği, Kanunda sayılan istisnalar dışında tüm çalışanlara uygulanacak olmasıdır.

Her Türlü Önlemi Alma Yükümlülüğü

İSGK'da işverenin çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olduğu ifade edildikten sonra bu kapsamda mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dahil olmak üzere her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hâle getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapacağı belirtilmiştir.

İşverenin her türlü önlemi almak ve gerekli araç ve gereçleri sağlama yükümlülüğünde alınacak önlemler açısından bir sınırlama getirilmemiştir. Dolayısıyla, işverenin sadece mevzuatta öngörülen önlemleri alması yeterli olmayacak, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gerekli kıldığı önlemleri de almakla, gelişmeleri sürekli izlemekle ve uygulamakla yükümlü olacaktır. İşverenin ekonomik durumunun yetersizliği, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri bilmemesi, benzer işyerlerinde de önlemlerin alınmıyor olması gibi gerekçeler onu sorumluluktan kurtarmayacaktır.

Denetleme Yükümlülüğü

İSGK'da işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğünün yanı sıra çalışanların iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine uyup uymadığını denetleme yükümlülüğü de yer almaktadır.

İşverenler, iş sağlığı ve güvenliği alanında işyerinde bütün önlemleri almış olsalar bile çalışanlar bu önlemlere uymadıkları zaman alınan önlemlerin bir anlamı olmaz. Bu nedenle, sadece önlemlerin alınması yeterli olmayıp aynı zamanda çalışanların bu önlemlere uymalarını sağlamak amacıyla denetim yapılması da son derece önemlidir. Çalışanlar kullanmaları gereken koruyucu malzemeyi hareketlerini sınırladığı, işlerini yavaşlattığı gibi gerekçelerle kullanmamakta, işin yapılması sırasında uyulması gereken kuralları göz ardı edebilmektedirler. Bu nedenle, işverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almasının dışında çalışanların bu önlemlere uymasını sağlamak amacıyla denetim yapması önem taşımaktadır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerini Sağlama Yükümlülüğü

İşverenler, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sağlanması amacıyla çalışanları arasından iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ile 10 ve daha fazla çalışanı olan çok tehlikeli

sınıfta yer alan işyerlerinde diğer sağlık personeli görevlendirmekle yükümlüdürler.

İşveren, çalışanları arasında belirlenen niteliklere sahip personel bulunmaması hâlinde bu hizmetin tamamını veya bir kısmını ortak sağlık ve güvenlik birimlerinden hizmet alarak yerine getirebilir. Ayrıca, belirlenen niteliklere ve gerekli belgeye sahip olması durumunda tehlike sınıfı ve çalışan sayısı dikkate alınarak, bu hizmetin yerine getirilmesini kendisinin de üstlenmesi mümkündür.

İSGK'da işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sunulması için görevlendirdikleri kişi veya hizmet aldığı kurum ve kuruluşların görevlerini yerine getirmeleri amacıyla araç, gereç, mekan ve zaman gibi gerekli bütün ihtiyaçlarını karşılayacakları da ifade edilmiştir.

İşverenler iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini sağlamak amacıyla iş sağlığı ve güvenliği profesyonelleri olarak adlandırılan *iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer sağlık personelini* görevlendirmekle yükümlüdürler. İş güvenliği profesyonellerinin özel sektörde istihdam edilmesi durumunda hukuki statüleri işçidir. Kamu kurum ve kuruluşlarında ise işçi olabilecekleri gibi memur veya sözleşmeli personel statüsünde de olabilirler.

İş Güvenliği Uzmanı: İş güvenliği uzmanı, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere ÇSGB tarafından yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, ÇSGB ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemandır. İş güvenliği uzmanı olabilecek olan teknik eleman ise teknik öğretmenler, fizikçi, kimyager veya biyolog unvanına sahip olanlar ile üniversitelerin iş sağlığı ve güvenliği lisans veya ön lisans programı mezunlarıdır.

İSGK çerçevesinde İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik (İGYU) yürürlüğe girmiştir. İGYU'de iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevli iş güvenliği uzmanlarının nitelikleri, eğitimleri ve belgelendirilmeleri, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları düzenlenmiştir.

İşveren tarafından iş güvenliği uzmanı olarak görevlendirilecek olanların İGYU'ye göre geçerli iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip olması gereklidir. İSGK m.9 uyarınca işyerlerinin iş sağlığı ve güvenliği açısından tehlike sınıfları İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğine göre az tehlikeli, tehlikeli ve çok tehlikeli olmak üzere üç tehlike sınıfına ayrılmıştır. İşyerlerinin tehlike sınıfına bağlı olarak görevlendirilecek olan iş güvenliği uzmanlarından (C) sınıfı belgeye sahip olanlar az tehlikeli sınıfta, (B) sınıfı belgeye sahip olanlar az tehlikeli ve tehlikeli sınıflarda, (A) sınıfı belgeye sahip olanlar ise bütün tehlike sınıflarında yer alan işyerlerinde çalışabilirler.

İşyerinin tehlike sınıfına ve işyerinde çalışan sayısına bağlı olarak iş güvenliği uzmanlarının görevlerini yerine getirmek amacıyla işyerinde ne kadar süre görev

İŞG105U-İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI

Ünite 2: İşverenin Yükümlülükleri I

yapacakları İGUY m.12’de, düzenlenmiştir. Buna göre iş güvenliği uzmanları; az tehlikeli sınıfta yer alanlarda çalışan başına ayda en az 10 dakika, tehlikeli sınıfta yer alanlarda çalışan başına ayda en az 20 dakika ve çok tehlikeli sınıfta yer alanlarda çalışan başına ayda en az 40 dakika görev yapar.

İGUY m.9’da iş güvenliği uzmanlarının görevleri beş başlık altında rehberlik, risk değerlendirmesi, çalışma ortamı gözetimi, eğitim, bilgilendirme ve kayıt ile ilgili birimlerle işbirliği olarak düzenlenmiştir.

- **Rehberlik:** İş güvenliği uzmanları, rehberlik görevleri kapsamında işyerinde yapılan çalışmalar ve yapılacak değişikliklerle ilgili olarak tasarım, makine ve diğer teçhizatın durumu, bakımı, seçimi ve kullanılan maddeler de dahil olmak üzere işin planlanması, organizasyonu ve uygulanması, kişisel koruyucu donanımların seçimi, temini, kullanımı, bakımı, muhafazası ve test edilmesi konularının iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına ve genel iş güvenliği kurallarına uygun olarak sürdürülmesini sağlamak için işverene önerilerde bulunur. Ayrıca, iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken önlemleri işverene yazılı olarak bildirir.
- **Risk Değerlendirmesi:** Risk değerlendirmesi, işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol önlemlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılan çalışmalardır.
- **Çalışma Ortamı Gözetimi:** İşyerindeki çalışma ortamının sağlıklı olması için işyerinde çalışma ortamı gözetimi gereklidir. Çalışma ortamı gözetimi ile çalışma ortamında çalışanların sağlığını etkileyebilecek faktörlerin sistematik bir şekilde izlenmesi kastedilmektedir. İş güvenliği uzmanları, çalışma ortamının gözetiminin yapılması, işyerinde iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı gereğince yapılması gereken periyodik bakım, kontrol ve ölçümleri planlamak ve uygulamalarını kontrol etmekle görevlidirler.
- **Eğitim, Bilgilendirme ve Kayıt:** İş güvenliği uzmanları, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini ilgili mevzuata uygun olarak planlanması konusunda çalışmalar yaparak işverenin onayına sunar ve uygulamaları gerçekleştirerek kontrol ederler.
- **İlgili Birimlerle İşbirliği:** İş güvenliği uzmanı, işyeri hekimiyle birlikte iş kazaları ve meslek hastalarına ilişkin değerlendirme yapar, tehlikeli olayın tekrarlanmaması için inceleme ve araştırma yaparak gerekli önleyici faaliyet planlarını hazırlar ve uygulamaların takibini yapar.

İş güvenliği uzmanlarının özel sektörde istihdam edilmesi durumunda hukuki statüleri işçidir. Kamu kurum ve kuruluşlarında ise işçi olabilecekleri gibi memur veya sözleşmeli personel statüsünde de olabilirler.

İş güvenliği uzmanlarının özel sektörde istihdam edilmesi durumunda hukuki statüleri işçi olmasına bağlı olarak sözleşme özgürlüğü çerçevesinde taraflar ücreti serbestçe belirleyebilirler.

İşyeri Hekimi: İşyeri hekimi, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere ÇSGB tarafından yetkilendirilmiş işyeri hekimliği belgesine sahip hekimdir.

İSGK çerçevesinde İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik’i (İHY) yürürlüğe girmiştir. İHY’de iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevli işyeri hekimlerinin nitelikleri, eğitimleri ve belgelendirilmeleri, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları düzenlenmiştir.

İşveren tarafından işyerinde işyeri hekimi olarak görevlendirileceklerin İHY kapsamında geçerli işyeri hekimliği belgesine sahip olması zorunludur.

İşyeri hekimlerinin işyerinin tehlike sınıfına ve çalışan sayısına bağlı olarak işyerindeki çalışma süreleri İHY m.12’de düzenlenmiştir. Buna göre işyeri hekimleri; az tehlikeli sınıfta yer alanlarda çalışan başına ayda en az 5 dakika, tehlikeli sınıfta yer alanlarda çalışan başına ayda en az 10 dakika, çok tehlikeli sınıfta yer alanlarda çalışan başına ayda en az 15 dakika işyeri hekimleri işyerinde görev yaparlar.

İşyeri hekimi, işyerinde bulunması durumunda diğer sağlık personeliyle birlikte çalışır. İHY m.9’da, işyeri hekimlerinin görevleri açıkça düzenlemiştir. Bu görevler rehberlik, risk değerlendirmesi, sağlık gözetimi, eğitim, bilgilendirme ve kayıt ile ilgili birimlerle işbirliği başlıkları altında ifade edilmiştir.

- **Rehberlik:** İşyeri hekiminin, iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken önlemleri işverene yazılı olarak bildirmesi görevleri arasındadır. İşyeri hekimi, iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri kapsamında çalışanların sağlık gözetimi ve çalışma ortamının gözetimiyle ilgili işverene rehberlik yapar.
- **Risk Değerlendirmesi:** İşyeri hekimi, iş sağlığı ve güvenliği yönünden risk değerlendirmesi yapılmasıyla ilgili çalışmalara ve uygulanmasına katılır, risk değerlendirmesi sonucunda alınması gereken sağlık ve güvenlik önlemleri konusunda işverene önerilerde bulunur ve takibini gerçekleştirir. İşyerini hekiminin gebe veya emziren kadınlar, 18 yaşından küçükler, meslek hastalığı tanısı veya ön tanısı olanlar, kronik hastalığı olanlar, yaşlılar, malul ve engelliler, alkol, ilaç ve uyuşturucu bağımlılığı olanlar ve birden fazla iş kazası geçirmiş olanlar gibi özel

İŞG105U-İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATI

Ünite 2: İşverenin Yükümlülükleri I

politika gerektiren grupları yakın takip ve koruma altına almak, bilgilendirmek ve yapılacak risk değerlendirmesinde özel olarak dikkate almak görevleri arasındadır.

- **Sağlık Gözetimi:** Sağlık gözetimi, çalışanların sağlığının var olan anormalliklerin ortaya çıkarılması ve teşhisi yoluyla izlenmesini öngörmektedir. Çalışanların sağlıklarının izlenmesi, tıbbi muayeneleri gerektirir.
- **Eğitim, Bilgilendirme ve Kayıt:** İşyeri hekimi, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinin ilgili mevzuata uygun olarak planlanması konusunda çalışma yapar ve işverenin onayına sunar. Uygulamalarını da yapar veya kontrol eder. İşyerinde ilk yardım ve acil müdahale hizmetlerinin organizasyonu ve eğitiminin sağlanması çalışmalarını ilgili mevzuat doğrultusunda yürütmek de işyeri hekiminin görevleri arasındadır.
- **İlgili Birimlerle İşbirliği:** İşyeri hekimleri, sağlık gözetimi sonuçlarına göre iş güvenliği uzmanıyla işbirliği içinde çalışma ortamının gözetimi kapsamında gerekli ölçümlerin yapılmasını önerir ve ölçüm sonuçlarını değerlendirir. İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulu bulunması durumunda üyesi olduğu kurulla işbirliği içinde çalışır. Ayrıca, işyerinde iş sağlığı ve güvenliği konularında bilgi ve eğitim sağlanması için ilgili taraflarla işbirliği yapar.

İşyeri hekimlerinin özel sektörde istihdam edilmesi durumunda hukuki statüleri işçidir. Kamu kurum ve kuruluşlarında ise işçi olabilecekleri gibi memur veya sözleşmeli personel statüsünde de olabilirler.

İşyeri hekimlerinin özel sektörde istihdam edilmesi durumunda hukuki statüleri işçidir ve sözleşme özgürlüğü kapsamında taraflar ücreti serbestçe belirleyebilirler.

Diğer Sağlık Personeli: İHY'ye göre diğer sağlık personeli, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevlendirilmek üzere ÇSGB tarafından belgelendirilmiş hemşire, sağlık memuru, acil tıp teknisyeni ve çevre sağlığı teknisyeni diplomasına sahip kişiler ile ÇSGB tarafından verilen işyeri hemşireliği belgesine sahip kişilerdir.

İşveren tarafından diğer sağlık personeli olarak görevlendirileceklerin İHY'ye göre geçerli diğer sağlık personeli belgesinin olması gereklidir.

Diğer sağlık personeli, İHY'de düzenlenmiş olan görevlerini yerine getirmek için İHY m.19'da düzenlenmiş sürelerde görev yapar. Buna göre diğer sağlık personeli; çok tehlikeli sınıfta yer alan 10-49 çalışanı olan işyerlerinde çalışan başına ayda en az 10 dakika, çok tehlikeli sınıfta yer alan 50-249 çalışanı olan işyerlerinde çalışan başına ayda en az 15 dakika ve çok tehlikeli sınıfta yer alan 250 ve üzeri çalışanı olan işyerlerinde çalışan başına ayda en az 20 dakika işyerinde görev yapar.

Diğer sağlık personeli, işyeri hekimiyle birlikte çalışır. Diğer sağlık personelinin görevleri şöyle sıralanabilir:

- İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin planlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve yönlendirilmesinde işyeri hekimiyle birlikte çalışmak, veri toplamak ve gerekli kayıtları tutmak.
- Çalışanların sağlık ve çalışma öykülerini işe giriş/periodyk muayene formuna yazmak ve işyeri hekimi tarafından yapılan muayene sırasında hekime yardımcı olmak.
- Özel politika gerektiren grupların takip edilmesi ve gerekli sağlık muayenelerinin yaptırılmasını sağlamak.
- İlk yardım hizmetlerinin organizasyonu ve yürütümünde işyeri hekimiyle birlikte çalışmak.
- Çalışanların sağlık eğitiminde görev almak.
- İşyeri bina ve eklentilerinin genel hijyen şartlarının sürekli izlenip denetlenmesinde işyeri hekimiyle birlikte çalışmak.
- İşyeri hekimi tarafından verilecek iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili diğer görevleri yürütmek.
- İşyerinde görevli çalışan temsilcisi ve destek elemanlarının çalışmalarına destek sağlamak ve bu kişilerle işbirliği yapmak.

İşyerinde görevlendirilen diğer sağlık personeli, yukarıda incelenen görevlerini yerine getirirken işin normal akışını mümkün olduğu kadar aksatmamak ve verimli bir çalışma ortamının sağlanmasına katkıda bulunmak, işverenin ve işyerinin meslek sırları, ekonomik ve ticari durumları hakkındaki bilgilerle çalışanın kişisel sağlık dosyasındaki bilgileri gizli tutmakla yükümlüdür. Ayrıca işyerinde görevli diğer sağlık personeli, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin yürütülmesindeki ihmallere dolaylı hizmet sundukları işverene karşı sorumludur.

